

עידן

דעה אה
אלקי אנכי
ועבדו

פטרון מערכת דעה:

נתנדב לע"נ הרה"ח זאב ב"ר משה ע"ה
וה' האה"ח מרת פעריל ב"ר טובי ע"ה



גליון קסז - פרשת תצוה - שנת תשפ"ד

גליון מיוחד לבחורי חמד • ערוכים מתוך משנתו של כ"ק מרן רבינו שליט"א

משנת החסידות

ביאורים ויסודות מורחבים בתורת מרן הבעש"ט ותלמידיו זיע"א

שיעורים בספר התניא - 'שער היחוד והאמונה' פרק ד
שיעור קכו (פרשת לך לך תשס"ג)

מסילת ישרים

שיעורי השקפה ומוסר בדרך החסידות

טוב לצדיק טוב לשכנו:

סביבה טובה - מפתח
בעבודת ה'

עמוד ה'

כאור

בוקר יזרח

שמש:

גילוי אורו

יתברך בכל

העולם בזמן

שלעתיד לבוא

א. יוצר אור: לעתיד לבוא תתגלה עצם מהות אור ה' כביכול בלי צמצום

שם אלוקים לשם הוי"ה כמחיצה בפני אור השמש | הוצאת חמה מנרתיקה לעת"ל מורה על התגלות שם הוי"ה בעצמו | נגלות התורה - בירור הטוב מהרע | פנימיות התורה - גילוי עצמות אלוקות | חמשים שערי בינה בחכמת התורה | מ"ט השערים - דרגת עוה"ז, ושער החמשים הוא ידיעת הקב"ה עצמו שתתגלה לעתיד לבוא | ההתדמות לעליון בתורה שלעתיד - דבקות בעצם מהותו כביכול | 'רשעים נידונים בה' כיון שכליהם סותרים להתגלות זו

ב. ובורא חושך: מהות הצמצום והחושך של הבריאה היא למעלה מהשגת הנבראים

בריאת יש מאין היא למעלה מהשכל כי אין חיבור כלל ביניהם | כל דבר שבעולם מתהווה בדרך סיבה ומוסוב | מעשה בראשית היא מומדת הגדולה של השי"ת | כמו שאין משיגים מדת הגדולה שלמעלה כך אין יכולין להשיג ענין הגבורה והצמצום | ההסתר אינו אלא לערך הנבראים | סוד הצמצום נמשך מאותו שורש של התהוות יש מאין | לעתיד נראה שאין חילוק בין ההסתר והגילוי - 'הוי"ה הוא האלקים' | בהתגלות עצם 'מהות' הבורא אין חילוק בין חושך לאור

ג. עד נצח לא יראו אור: ביטול קליפת עמלק בהתגלות אור שלמעלה מצמצום הבריאה

זמן מנחת שבת הוא 'עת רצון' | שני צמצומים ראשיים בבריאה - 'זמן' ו'מקום' | ביום השבת יש ביטול ושכינתו לענין הצמצום | 'עת רצון' מצד ביטול צמצום הזמן | בזמן תוספת שבת מתעלים לדרגה שלמעלה מכל"ח עתים | 'ראשית גוים עמלק' - שמעלים ומסתיר על הבורא ית' שהוא ראשית דקדושה | ביטול עמלק ע"י ביטול צמצומי הבריאה | יהושע ניצח את עמלק בזמן מנחה של שבת | הכנעת קליפת עמלק מכה גילוי שער הנ' | ימי הפורים קיימים לנצח - למעלה מצמצום הזמן

א.

יוצר אור: לעתיד לבוא תתגלה עצם מהות אור ה' כביכול בלי צמצום

קיום תומ"צ שלנו בדוגמת פעולתם ותיקונם למעלה

וכולם הם דוגמא לנעשה בשמי רום בגבוה מעל גבוה במדות העליונות שלמעלה, וגם שם נפעלים תיקונים עליונים בבירור הטוב מהרע. שהרי גם הקב"ה מקיים את כל המצוות שבתורה כביכול, ורמ"ח פיקודין הם רמ"ח אברים דמלא כמבואר בתיקון"ז (תיקון ל', ע"ד). ולא עוד אלא שהטעם הפנימי לכך שנצטוונו אנחנו לקיימם, הוא מפני שעלינו להתדמות למעשה הקב"ה, וכפי שאנו נקראים אדם מלשון 'אדמה לעליון', ואנו מקיימים המצוות בדרך 'מה הוא - אף אתה' (ע"פ שבת קלג:). וכל מצוה ומצוה מורה לאיזו הנהגה הנעשית במרומים ממדות העליונות של השי"ת, וע"י קיומה למטה אנו מדמים עצמנו לעליונים בעסק תיקון העולמות, ואנו דבוקים בבוראנו יתברך בעשותנו מה שהוא כביכול עושה.

פנימיות התורה - גילוי עצמות אלוקות

אך למעלה מחלק זה שבתורה - המכוון לפעולות והנהגות הנעשות למעלה מצד 'מידותיו' של הקב"ה, ישנה מדרגה בתורה שהיא גילוי עצמות אלוקות ממש, והיינו שבה אין העסק במעשיו ופעולותיו של הקב"ה מצד הספירות והמדות העליונות שבהם הוא מתלבש ומתעלם - שבזה אפשר להתדמות אליו ע"י קיום המצוות למטה, אלא שם מתגלה עצם מציאות הבורא כביכול, בחי' מהותו ועצמותו ממש. ותורה זו תתגלה בעיקר בזמן העתיד כאמור 'תורה מאתי תצא' (ישעיה נא, ד).

מ"ט שערים שבבריאה נתגלו למשרעי"ה

ובאופן כללי יש לכנות דרגה זו בשם התגלות 'שער החמשים'. וזה ע"פ מה שביאר הרמב"ן ז"ל (בהקדמה לפירושו על התורה) בענין מ"ט שערי בינה שניתנו למשה רבינו ע"ה, ואילו שער החמשים עצמו לא נתגלה לו (ר"ה כא:). וביאר שם הוא ז"ל, שבבריאת העולם ישנם

מצב העולם ששולט בו הרע והחושך. אך לעתיד כשיתבטל הרע לגמרי ויעבר הקב"ה את רוח הטומאה מן הארץ, יוכל אור השי"ת להתפשט ולהאיר בשלימות בלא שום לבוש והסתר, וכבוד הוי"ה עצמו יזרח עליו תמיד.

[והגם שבוודאי עדיין יהיה איזה לבוש וצמצום על אור האין סוף בכדי שיוכלו הנבראים שאת אותו, שהרי בלי שום הסתר אין מקום קיום לנברא כלל, כי אין יכולת לכלים של בעלי גבול לקבל אור המאיר בבחי' אין סוף ממש. אך מכל מקום לעומת גודל ההסתר וההעלם של זמן הזה, נקראת ההתגלות שלעתיד 'הוצאת חמה מנרתיקה'].

שתי מדרגות הגילוי שבזמן הזה ושלעתיד - כנגד שני חלקי התורה

ושתי מדרגות הללו, הגילוי באופן של צמצום והסתר בזמן הזה, ומאידך, ההתגלות הנפלאה של זמן העתיד, אפשר להקבילם לשני חלקי התורה הכלליים: הנגלה והנסתר. כלומר שאופן הגילוי של זמן הגלות דומה לדרגת נגלות התורה, ואילו פנימיות התורה שווה לבחי' הגילוי של זמן התיקון השלם.

נגלות התורה - בירור הטוב שבבריאה מהרע שבה

דהנה, חלק הנגלה שבתורה מדבר בעיקר בחלק הלמעשה של תרי"ג המצוות שבתורה, האסור והמוותר וכו', שהם ענייני בירור טוב ורע, שמטרתם לתקן ולברר את העולם מחלקי הרע שנתערבו בו ע"י שבירת הכלים ומיעוט הירח, וביותר מעת חטא אדם הראשון וכל הפגמים שלאחריהו. שמאז ישנם בעולם חלקי רע שצריך לסלקם ולהסירם, ומאידך להוציא ולגלות את הטוב והקדוש. וכל זה נעשה ע"י קיום המצוות כפי שמבואר ומפורש בתורה הערוכה לפנינו.

כתב התניא בפרק ד בשער יחוד ואמונה וז"ל: כי הנה כתיב (תהלים פד, יב) כי שמש ומגן ה' אלקים, פירוש, מגן הוא נרתק להשמש להגן שיוכלו הבריות לסבלו, כמאריך"ל (עבר"ז ג.) לעתיד לבא הקב"ה מוציא חמה מנרתיקה רשעים נידונים בה וכו', וכמו שהנרתק מגין בעד השמש - כך שם אלקים מגין לשם הוי"ה ב"ה, עכ"ל.

יחס שם אלוקים לשם הוי"ה כמחיצה לקבלת אור השמש

פירוש לדבריו, כי כמו שזיו השמש מבהיק בתוקף רב מאד, עד שבלא כיסוי ומגן אין הבריות סובלות את גודל אורו, כן הדבר לגבי השם הוי"ה הק', שהוא היוצא ממנו מאיר בחזק גדול וגורא ובאופן של אין סוף ממש, עד שבלא הצמצום וההסתר של השם אלוקים שמסתיר ומעלים בעדו לא היו הנבראים מסוגלים לקבל ולהינות מאור נפלא זה. ולכן צמצם הקב"ה את אורו הגדול היוצא משם הוי"ה ב"ה, והלבישו בתוך המגן והנרתק שהוא השם אלוקים, ומעתה ע"י התלבשות והעלם זה יוכלו הבריות לסבלו ולקבל ממנו.

הוצאת חמה מנרתיקה לעת"ל מורה על התגלות שם הוי"ה עצמו

אמנם לעתיד לבוא אמרו חז"ל שיוציא הקב"ה את החמה מנרתיקה, וכונתם בזה לרמוז על אור השם הוי"ה הנמשל לאור השמש, שבזמן ההוא יסיר הקב"ה את הנרתק וההסתר של השם אלוקים המסתיר ומכסה את אור השם הוי"ה, ואז יאיר אור ה' בכל העולם בהתגלות רב ובלא שום לבוש והעלם.

ע"י הסרת הרע יוכל אור השכינה להאיר בתוקף

והחילוק בין זמננו זה לזמן העתיד הוא, כי כל זמן שעדיין ישנה בעולם מציאות של רע הרי זה גורם שהאור אין סוף יצטרך להסתתר ולהעלים עצמו ולא יאיר במלואו וטובו, רק כפי

והנה חיות זה הגשמי הניכרת גם בדבר הדומם, נותנת לנו כח ויכולת שנוכל להבין ממנה שבכל דבר הנמצא בעולם יש חיות פנימית מדבר ה' שברא ויצר את כל העולמות, וכולם חיים וקיימים ממנו בלבד. והחיות הגשמית והחיצונית שאנו רואים בדומם, אינה אלא לבוש ומשל לחיות הפנימית הנמצא בו, שהיא היא המקיימת אותו תמיד להיות יש מאין

הנה פירוש ענין ה'חיים' היינו - שהחפץ מחובר וקשור למקורו ושואב ממנו חיות וכח להתקיים, ואילו 'מת' פירושו שהדבר נפסק משורשו ואינו דבוק עמו, וממילא נופל הוא כמות. ועולה מזה, שכדי שהנברא ייקרא בשם דבר 'חי' באמת, צריך הוא להיות דבוק כליל במקורו ושורשו, שהוא הכח האלוקי המחיה ונותן חיות לכל

חמשים שערים של בינה, וכאילו נאמר שיהיה בבריאת המחצב שער בינה אחד בכוחו ותולדותיו, ובבריאת צמח האדמה שער בינה אחד, וכן בבריאת האילנות, וכן בבריאת החיות והעופות וכו', עד שמספר כולם מקובל לחכמים על הקבלה שהם חמשים חסר אחת. עכ"ד.

גם בחכמת התורה ישנם חמשים שערי בינה

והדבר פשוט שאין ענין השערים הללו רק בבריאה הגשמית בלבד, אלא הם נמצאים גם בחכמת התורה שהיא שורש כל מעשה בראשית, שהרי אסתכל קוב"ה באורייתא וברא עלמא (זוה"ק ח"ב קסא). והם חמשים שערי בינה שישנם בפירושי התורה, שהם דרוגות ואופנים שונים של התבוננות והשגה בעומק חכמת התורה וריבוי פירושיה. ואכן שערים אלו מכוונים לחמשים השערים שבבריאה, ואפילו נאמר שישנו שער ואופן אחד בהבנת דברי תורה שהוא שורש לנבראים על הארץ, ועוד ישנו שער אחר בתורה שהוא מקור ליצירת העופות, וכדומה, כי מקבילים המה זה לזה.

מ"ט השערים שייכים לדרגת עולם הזה

אמנם כל מ"ט השערים הללו משתייכים לדרגת העולם הזה, המיוסד על מספר שבעה - כמו ז' ימי השבוע, שיתא אלפי שנין הוי עלמא וחד חרוב, שבע מידות, וכדומה, שבכללותם ז' פעמים ז' עולים הם למספר מ"ט. וגם כל אלו השערים שבתורה הם פירושים וביאורים המדברים מהנהגה והפעולות העליונות הנמשכות מצד המידות והספירות שבהם מתלבש האור אין סוף יתברך עד כאן למטה.

שער החמשים הוא ידיעת הקב"ה עצמו - ותתגלה לעתיד לבוא

אך למעלה מכל זה היא מדרגת שער החמשים, שכתב הרמב"ן שם שהוא 'ידיעת הבורא יתברך עצמו

שלא נמסרה לנברא', והיינו שבשער זה מתגלה עצם האלוקות, בחי' מהותו ועצמותו ית' שלמעלה מעלה מכל המידות והספירות העליונות. וזוהי ההשגה שתתגלה לעתיד בעולם הבא, בעולם שכולו טוב (ראה פסחים ג.), דהיינו שלא יהיו עוד בירורי טוב ורע, וממילא תאיר עצמות אלוקות בדרך 'הוצאת חמה מנרתיקה' הגל', והיינו הופעת עצם אור האין סוף בלי התלבשות המידות המעלימות ומסתירות אותן. והוא גילוי דרגת שער החמשים שבתורה, שעליו התנבא הנביא ישעיה באמרו 'תורה מאתי תצא'.

ההתדמות לעליון בתורה שלעתיד - דבקות בעצם מהותו כביכול

וכמו שאמרנו שקיים התורה והמצוות בזמן הזה הוא מצד ההתדמות אליו יתברך, בחי' 'מה הוא אף אתה', והיינו שאנו מתדמים אליו כביכול במעשיו ופעולותיו, וגם פועלים אנו ויזכר במידותינו שיתדמו למדות העליונות, כן הדבר לגבי גילוי התורה שבזמן העתיד שתתגלה אז עצם מציאותו יתברך כאמור. כי בזמן ההוא לא נדמה לעליון רק בענין המעשים והפעולות שלנו, או מצד המידות וההרגשות הנטועות בנו, אלא בהרבה יותר מזה, כי אז נדמה אליו כביכול מצד עצמותו ממש, והיינו שיתברך שכל עצם מהותנו אינה אלא סעיף והמשכה ממהותו ועצמותו ב"ה. ובהתגלות זו נזכה לדבקות אמיתית במקור החיים עצמו, וזוהו נקנה גם בנפשנו חיים שכאלו, שהם חיים נצחיים מן העולם הנצחי.

כלים נכונים לקבל גילוי העצם העליון

וזוהו יובן גם מה שאמרו שם בגמ' 'רשעים נידונין בה וצדיקים מתרפאין בה'. כי הנה מגודל הגילוי הנורא שיהיה בזמן ההוא, התגלות של עצם ה'מהות' כביכול, נצטרך לכלים ולבושים נכונים כדי לקבלו ושיתיישב

ב.

בורא חושך: מהות הצמצום והחושך של הבריאה היא למעלה מהשגת הנבראים

בתוכנו ובליבנו כראוי. והנה הכלים האלו הם כל המצוות ומעשים הטובים שסיגלנו במשך ימי הגלות בקיום תומ"צ, שהם חלק החיצוני של התורה כנ"ל, ומתוך כלים נכונים אלו יתאפשר לנו לקבל ולהשיג את אותו אור נשגב שיתגלה אז בתוך עצמותו ופנימית הנשמה.

'רשעים נידונין בה' - כיון שכליהם סותרים להתגלות זו

אולם אם הכלים החיצוניים של הנשמה לא יהיו ראויים ומותאמים לאותו הגילוי, ואדרבה יהיו הפכיים וסותרים לגמרי לענין התגלות אלוקות, אזי יגרם הדבר לאדם יסורים קשים ונוראים. וכמו שרואים בטבע הגוף, שיסוריו נובעים מהסתירות המתהוות בכוחות נפשו, שכאשר אין כל האברים בזוג השהו נעשה האדם מדוכא ביסורים רח"ל. והכי נמי בעניינינו, כיון שהלבוש החיצוני של הרשע אינו מתאים עם גילוי אלוקות, שהרי כל לבושו מלוכלך בחטאים ועוונות שהם היפך גילוי אור אין סוף, נמצא שהוא סתירה גמורה להתגלות הנפלאה של זמן התיקון, וממילא 'אין שלום בעצמי מפני חטאתי' (תהלים לח, ד) ונגמרים לו יסורים קשים. ולכן בעת הגילוי הנפלא שיאיר בלא לבוש והעלם - 'יצאת החמה מנרתיקה', יהיה מצב של 'רשעים נידונין בה'.

לבושו החיצוני של הצדיק ראוי לקבל גילוי זה - 'צדיקים מתרפאין בה'

משא"כ הצדיקים שהשכילו בחכמתם לקיים רצון העליון בעשיית תורה ומצוות, וזיככו את לבושם ומידותם החיצוניים בהתדמותם בהם לאלקיהם בעשותם רצונו בלבב שלם ובהתדבקותם ברמ"ח אברין דמלאכ, הם 'יהודי כוזהר הרקיע' (דניאל יב, ג) ביציאת החמה מנרתיקה ובהופעתה, כי גילוי זה של עצמות הבורא ב"ה יתיישב היטב אצלם ויצאם מקום נכון בליבם, ועל כן 'צדיקים מתרפאין בה'.

כמו שאין משיגים מדת הגדולה שלמעלה כך אין יכולין להשיג בחי' הגבורה והצמצום

וממשיך התניא ואומר, שכמו שהיכולת לברוא יש מאין - מדת הגדולה של הש"ת - היא למעלה משכל והשגת הנברא, כמו כן אין הנברא יכול להשיג את מדת גבורתו של הקב"ה, בחי' שם אלקי"ם, שהיא מדת הצמצום ומניעת התפשטות החיות מליד ולהתגלות על הנבראים ולקיימם בגילוי. שהרי באמת כל היצירה איננה אלא חלק ממנו יתברך כהתפשטות האור מהשמש, ואין שום מציאות וזולתו יתברך, אך מכל מקום הן הן גבורותיו של הקב"ה שהוא כל יכול לצמצם החיות והרחונית הנשפעת מרוח פיו ולהסתירה באופן שגוף הנברא לא יחבטל ממציאיותו.

הצמצום אינו אלא לערך הנבראים

והטעם שמהות ההסתר ומניעת התגלות האור היא למעלה מהשגה, כי בוודאי אין הצמצום כפשוטו ממש לומר שאכן נצמצם האור אין סוף ונסתלק מלהאיר כאן ח"ו, כי הדיבר פשוט שזה אינו. אמנם 'הצמצום' אינו אלא לערכנו, והיינו שכדי שתתאפשר מציאות של נבראים צמצם הקב"ה את אורו הגדול מלהאיר בגילוי, אך מכל מקום בוודאי הוא נמצא כאן באותה מדרגה ממש כמו שהיה נמצא קודם בריאת העולמות, וכמ"ש 'אתה הוא עד שלא נברא ואתה הוא משנברא העולם' בלי שום השתנות, וכפלי מהותו ועצמותו לא נשתנה הדבר כלל, ואין הצמצום פועל שום שינוי ח"ו בעצם מהותו.

סוד הצמצום נמשך משורש אחד של התהוות יש מאין

והנה הבנת דבר זה, איך מצד אחד נעשה כאן צמצום ומקום לברוא יצורים, ובכל זאת מאידך גיסא לא גרם

ונקוט לדוגמא מה שעושים נייר לכתובה מעצי אילנות. הנה במושכל ראשון אין האדם עומד מיד איך יכולים להפוך עצים עבים ולעשות מהם ניירות. אך אם נפרט את סדר יצירת הנייר, שמתחילה לוקחים העצים ומקלפין אותם, ואח"כ טוחנין אותם וכו', אזי הוא מובן היטב. ונמצא שאע"פ שמהות העצים שמתחילה, והנייר הנעשה מהם, רחוקים זה מזה מאוד, מכל מקום מהלך יצירתו הוא ע"י סיבות קרובות זו לזו, שכל פעולה קרובה בעצם לחברתה, ואין ביניהם מרחק גדול.

אין קשר וחיבור כלל בין היש' וה'אין'

משא"כ בענין ה'אין' וה'יש', הנה שנים אלו הם ההפכים היותר גדולים שרק שייך, שהרי מציאות היש' הוא ההיפוך הגמור מה'אין', ואין ביניהם שום ממוצע וחיבור כלל, שהרי ברעג שישנה מציאות שכבר יצאה מהאין, הרי כבר נכנסה בגדר היש, ולא שייך כלל לחבר ולתווך אותם בדרך עילה ועלול, סיבה ומסובב, ואין כל קשר בין שתי מציאויות הללו שנאמר שבמשכה התהוות היש מן האין בדרך השתלשלות הסיבות, שלא שייך שיהיה דבר שיש בו קצת 'יש' וקצת 'אין'.

בריאת יש מאין במעשה בראשית היא ממדת הגדולה של הש"ת

ועל כרחנו שיצירת היש מהאין הגמור אינה אלא חלק ממדת גדולתו של הקב"ה, שהוא גדול ומתנשא לכל לראש, ומהותו נעלמה ונשגבה מאד, ומצד מציאותו הרוממה הוא בורא ומהוה יש מאין, מה שאין כח בשכל כל נברא להשכיל ולהשיג ענין התהוות זו. ועל זה אמרו חז"ל (ברכות נח). 'לך ה' הגדולה (דה"א א כט, יא) - זו מעשה בראשית', כי אכן יצירת כל הנבראים והוצאתם מאין ליש אינה אלא כח מדת הגדולה העליונה של יוצר כל היצור.

כתב התניא בהמשך דבריו, וז"ל: והנה בסידור שבחיו של הקב"ה כתיב הגדול הגבור בו, ופירושו 'הגדול' היא מדת חסד והתפשטות החיות בכל העולמות וברואים לאין קץ ותכלית להיות בראים מאין ליש וקיימים בחסד הנם, ונקראת 'גדולה' כי באה מגדולתו של הקב"ה בכבודו ובעצמו וכו'. והנה כמו שמדה זו וכו' היא למעלה מהשכלת כל הברואים והשגתם, שאין כח בשכל עצם נברא להשכיל ולהשיג מדה זו ויכלתה לברוא יש מאין ולהחיותו, כי הבריאה יש מאין היא דבר שלמעלה משכל הנבראים כי היא ממדת גדולתו של הקב"ה וכו', כך ממש אין ביכולתו להשיג מדת גבורתו של הקב"ה - שהיא מדת הצמצום ומניעת התפשטות החיות מגדולתו מליד ולהתגלות על הנבראים להחיותם ולקיימם בגילוי, כי אם בהסתר פנים שהחיות מסתתר בגוף הנברא, וכאילו גוף הנברא הוא דבר בפני עצמו וכו'. עכ"ל.

התהוות יש מאין היא למעלה משכל הנברא

ביאר כאן התניא שענין התהוות יש מאין הוא למעלה מהשכל לגמרי, ואין ביכולת שום נברא להשיגו ולהבינו באמת, אלא נמשך ממדת גדולתו של הקב"ה, אשר עליה נאמר 'לגדולתו אין חקר', שהוא כל יכול.

כל דבר מתהווה בדרך סיבה ומסובב ומוזבן לשכל אנושי

כי הנה כל דבר המתהווה בדרך סיבה ומסובב, אפילו דברים רחוקים מאוד שאין האדם יכול לעמוד מיד עליהם, בכל זאת כאשר יתבונן האדם בדעתו באופן ההתהוות והשתלשלות הדברים, אזי יבין וישיכל איך כל הסיבות משתלשלות זו מזו עד שמכולם נוצר ומתהווה היצור הזה שלפניו.

הדבר שום שינוי אצלו, והקב"ה נשאר אחד יחיד ומיוחד בדיוק כמו לפני כן, היא למעלה מכה אנוש, ואין ביכולת שום נברא להבין ולהשיג אותו כלל. והוא סוד במוס נפלא ונעלם, שבא מאותו המקור עצמו של עצם התהוות היש מהאין, שהרי כל יצירת ה'יש' נעשתה מכה צמצום זה, וממילא כמו שאין ביכולת הנברא להבין איך נתהווה כלל מציאות יש מאין, כמו כן אין הוא יכול לעמוד על סוד הצמצום וההסתר - כיצד אינם סתירה למלא כל הארץ כבודו וילית אתר פנוי מיניה'. ולא עוד, אלא שאין האדם צריך בכלל להבין דבר זה, אלא רק להאמין באמונת אומן שעל אף שישנם נבראים הנראים כנפרדים ומציאותיות לעצמם, מכל מקום האמת היא שאין שום דבר מבלעדי עצם מציאותו יתברך.

גם חושך לא יחשיך 'ממך'

והנה על מה שאמרנו שאין ההסתר והצמצום אלא כלפי הנבראים, ואילו כלפי השי"ת כלא היו, אמר דוד המלך ע"ה בספר תהלים (קלט, יב) 'גם חושך לא יחשיך ממך', כלומר שכל החושך והצמצום של השם אלקי"ם אינם אלא לעיני ראות הברואים, שלהם נדמה כאילו יש כאן

חושך והסתר, אבל מצד 'ממך' אין כל זה מחשיך ומסתיר כלל, כי לגבי עצם מציאות הבורא אינם תופסים מקום כלל, וכאמור כי כל הצמצום אינו פועל כלום על המסתיר בעצמו, רק על המקבלים הנבראים העומדים למטה.

לעת"ל נראה שאין חילוק בין ההסתר והגילוי - 'הוי"ה הוא האלקי"ם'

ובזמן המקנה במהרה כאשר יוציא הקב"ה חמה מנרתיקה כנ"ל, אזי יראו כל בשר שהצמצום איננו דבר אמיתי כלל, וגם החושך והסתר עצמם אינם אלא אור וגילוי, כי לאמיתו של דבר אין שום מציאות בלתי מהותו ועצמותו ית', ואזי יתגלה שהוי"ה הוא האלקי"ם, כלומר, שכמו ששם הוי"ה ב"ה מאיר בתוקף ואינו ענין של הסתר, כמו כן ממש יאיר השם אלקי"ם בגילוי רב בלי שום צמצום והסתר כלל.

ועל כך נתבאר זכריה הנביא (יד, ז) ואמר 'והיה יום אחד הוא יודע לה' לא יום ולא לילה, והיה לעת ערב יהיה אור', והיינו שאז תתגלה בחוצות הידיעה הלזו, שהיא כפי ידיעת הבורא ב"ה, שאין הבדל כלל בין יום ללילה, והכל הוא אחד לפניו, וגם העת ערב' הוא 'אור'

ג.

עד נצח לא יראו אור: ביטול קליפת עמלק בהתגלות אור שלמעלה מצמצום הבריאה

זמן מנחת שבת הוא 'עת רצון'

הנה ע"פ הדברים האלה שביארנו שההסתר והצמצום שבבריאה אינו אמיתי, וכלפי הבורא ב"ה אינם תופסים מקום, יש לבאר קצת מה שידוע מספרים הק' שזמן מנחת שבת קודש הוא 'עת רצון', וכמו שאומרים אז הפסוק (תהלים סט, יד) 'ואני תפילתי לך ה' עת רצון', וכן יסד הארז"ל (בומר בני היכלא) 'חדו השתא בהאי שעתא דביה רעוא דרעוין דלית זעפין'.

שני צמצומים כלליים בבריאה - 'זמן' ו'מקום'

כי הנה נודע שישנם שני צמצומים ראשיים בבריאה, והם: צמצום המקום, ולמעלה ממנו צמצום הזמן, שהרי גם מציאות הזמן הוא נברא [וכידוע מהגר"א ז"ע ע"ז נאמר 'ברוך עושה בראשית', ואכ"מ], אלא שהוא צמצום דק ביותר, והוא ראשית הצמצום ממש, עד שכמעט שאין ביכולתנו להשיג כלל מציאות של למעלה מן הזמן (וכבר נתבאר באריכות במקו"א).

בשבת קודש מתבטלת מציאות הצמצום

והנה כפי האמור שכל הצמצומים אינם אמיתיים, וכל התהוותם אינם אלא לגבי הנבראים המקבלים ממנו ית', על כן ביום השבת שאזי ישנה שבייתה לכל חלקי הבריאה, וכולם עולים אז לזושרם ולראשית מחצבתם, הנה ישנה גם ביטול לעצם הצמצומים שקבע השי"ת בעולמו, והיינו שביום הקדוש הזה חל איזו דרגה שלמעלה מצמצום בתוך כל הנבראים והצמצומים, והם מתעלים למקום שלמעלה מההסתר והצמצום.

'עת רצון' מצד ביטול צמצום הזמן

יודוע שביום השבת מתווספות והולכות מדרגות הקדושה בעליית העולמות, ובכל שעה ביום הזה מתעלים לדרגה נעלה יותר. ולהאמור, גם ההתעלות אל מעבר לגבולות ולצמצומים הולכת יותר ויותר ביום זה, עד שכאשר מגיעים לגמר יום השבת, זמן המנחה, כבר אוזחים בדרגה האחרונה של ההתעלות, ואזי מתבטל שורש הצמצום הראשון שהוא צמצום הזמן, ולכן היא 'עת רצון', המורה לדרגת 'זמן' שלמעלה מהזמן הגשמי שלנו.

בזמן תוספת שבת מתעלים לדרגה שלמעלה מכ"ח עתים

וביותר ביאור, כי הנה שלמה המלך מנה בספר קהלת (פ"ג) כ"ח עתים, וכנגדם ישנם כ"ח עתים בשבוע [בכל יום יש ד' עתים; לפני חצות ולאחר חצות - ביום, לפני

ממש, כי גם ההסתר - המכונה בשם לילה וערב - אינו מציאות אמיתי, ואינו מסתיר באמת על אהדות הבורא, ואין כאן אלא 'יום אחד יודע לה'.

בהתגלות עצם 'מהות' הבורא לעתיד יאיר חשכת לילה כאור יום

והדבר מתבאר היטב ע"פ האמור לעיל שלעתיד תתגלה עצמות הבורא ב"ה שלמעלה מהסתר לבושי. כי הנה מצד פעולותיו ומידותיו העליונים, שתכליתם השפעת טוב הבורא אל המקבלים ממנו, אכן יש מציאות של הסתר והעלם, שהרי מצד כח ההתגלות נעשה לכאורה שינוי בשעת הבריאה, במה שחלל האור מלהתגלות בפרהסיא. אמנם מצד דרגת 'מהות' עצמה, בחי' מהותו ועצמותו יתברך, הרי אין כל חילוק והבדל, שהרי מדברים מעצם מהות הבורא ב"ה ולא מצד התגלותו למציאות המקבלים, וכלפי מדרגה זו אין נפקותא כלל בין אם הוא מגלה עצמו או שהוא מסתתר. ולכן כאשר יופיע הקב"ה ב'יקרו', שהוא בחי' 'ממך' הנזכר, אזי יתגלה שאין שום חילוק בין חושך לאור, וממילא תאיר אז כאור היום אף חשכת הלילה.

שבת. שהרי ישראל באו למדבר סיני בר"ח סיון, שחל אחד בשבא (ראה שבת פ"ו), ונראה שהיה זה מיד אחד מלחמת עמלק שנלחם עם ישראל ברפידים - כאשר רפו ידיהם מן התורה, ותיכף אח"כ היתה נסיעתם מרפידיים בתשובה (רש"י שמות יט, ב בשם המכילתא), כיון שלא רצו להתעכב במקום ההוא שהיה מוכן לפרוענות, ובאו למדבר סיני באחד בשבת, ונמצא שמלחמת עמלק היתה ביום אתמול שהוא יום השבת. ונמשכה המלחמה 'עד בוא השמש' (שם יז, יב), והיינו בזמן מנחת שבת, שהוא שעת עת רצון, ואז נתגברו ישראל על עמלק ונצחוהו, כדכתיב (שם פסוק יג) ויחלוש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב. [וכן נודע ע"פ הרמז, כי 'משה אהרן וחור' שעלו ראש הגבעה, הנה 'אהרן חור' בגימ' 'עת', ו'משה' עולה 'רצון' עה"כ, וביחד הוא 'עת רצון']. כי כאמור עיקר ביטול עמלק נעשה כאשר מתגלה שגם צמצום הזמן - שורש הצמצום - איננו מציאות אמיתי, וגם הוא יכול להתבטל, כי כל הנבראים תלויים רק במציאות השי"ת.

ביטול קליפת עמלק בהתגלות שער הנ'

והדבר עולה היטב עם מה שנתבאר בריש המאמר כי עצמות אלוקות שלמעלה מכל ההגבלות והמידות הוא בחי' שער החמשים, ואכן ביטול קליפת עמלק בא ע"ז הע"ץ גבוה חמשים אמה' שנתלה עליו המן - שהוא ענין התגלות שער הנ', מהותו ועצמותו ית' שקודם כל הצמצומים. ונודע מדברי הארז"ל (בכונת) 'כירו בניך וידעו כי מאת"ך הוא מנוחתם) שבחיה זו מתגלית בעת מנחת שבת, שבזמן ההוא בגילוי העת רצון מתבטל כל קליפין.

פורים קיים לנצח - למעלה מצמצום הזמן

ולכן ג"כ ימי הפורים שנקבעו לביטול קליפת עמלק הם מועד נצחי שקיים לעד, וכמ"ש (אסתר ט, כח) 'וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים'. כי מאחר שמחייית עמלק הוא ע"ז בירור ענין הזמן, שורש הצמצום, שאיננו רק נברא מאת הבורא, ויכול הוא להתבטל למקום שלמעלה מן הזמן, ממילא נקבע יו"ט זה באופן שלמעלה מגדרי הזמן, ולכן הוא קיים לנצח.

וביותר עומק, שמאחר שכדי לבטל עמלק צריכין להתעלות למקור מציאות הזמן למעלה מהצמצום, במקום שהוא דבוק בעצם הבורא שבראו יש מאין, ממילא חלה עליו קדושת הבורא עצמו שלמעלה מהגבול והזמן, ועל כן 'ימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם'.

נקודות:

וכלל העשרה מאמרות שאמרן יתברך בעת הבריאה הם שורש לכל ארבעת העולמות שנתחדשו ונבראו אז. והענין, ע"פ מה שנודע שבכל דבר ואמירה שבתורה ישנם ארבעה פירושים, שהם ד' חלקי פרד"ס - פשט רמז דרוש וסוד.

ונמצא כי באמירת 'יהי רקיע' שכולל ארבעה פירושים, נברא מזה בחי' 'רקיע' בכל ארבעת העולמות, מעולם האצילות העליון עד עולם עשיה הגשמי

~

הנה השי"ת ברא את העולמות בעשרה מאמרות, שהם תיבות ודיבורים שנאמרו מפי עליון כדי לברוא כל הנבראים. והנה כל תיבה מצטרפת ממכמה אותיות, שע"י הצירוף ממכמה אותיות פרטיות חל על כולן ביחד שם 'תיבה', והיא היא כח החיות הנטוע מאת הבורא ב"ה להחיות כל הברואים

א. לקיים את ימי הפורים דייקא באופן של ספק

י"א שחייב להרבות במשתה ושמחה ב"ד שבאדר ראשון (רמ"א א"ח תרצ"ו א).

הנה יש לפרש ענין השמחה של פורים קטן. כי הנה בכל שנה עושים את הפורים באדר הסמוך לניסן, אבל עדיין הספק תלוי ועומד אם קיימו אותו בזמנו, שהרי אנו מחכים בכל יום ויום לביאת המשיח, וכאשר יבא ויתחדשו הסנהדרין, יש מקום לחשוש שיעברו את השנה ויקבעו בה אדר שני [על דרך מה שאמרו חז"ל (סנהדרין א.) כי מעברין את השנה על גלויות ישראל שנעקרו ממקומן ועדיין לא הגיעו לירושלים, ומצב כזה שייך להיות בביאת משיח], ואז הרי יתברר שלא קיימו את הפורים בזמנו, כי היה זה רק אדר הראשון, ויצטרכו לחזור ולעשותה באדר השני.

ויש לומר כי לא לחנם עשה הקב"ה כן, מה שבכל הימים טובים שמקיימים אותם בזמנם, לא מצאנו שעדיין יהיה חשש כזה שמוא יתברר שלא עשו זאת בזמן הנכון. והוא מפני שהפורים מיוסד על מחיית עמלק, אשר 'עמלק' הוא בני 'ספן' כידוע, וכל תחלת ענין עמלק היה כאשר חקרו והסתפקו כלל ישראל היש ה' בקרבנו אם אין (שמות י"ז ט). ואיתא בספ"ק כי כדי לברר את הקל"ה, צריכים לחדת למקומם ושם לברר אותם. ולכן יורדים כלל ישראל בכל פורים למקום הספק, ומקיימים שם את הפורים על מחיית עמלק, ומוחים אותו מתוך הספק עצמו.

אכן בשנה מעוברת אין לנו את האפשרות הזאת לרדת למקום הספק, שהרי באדר השני שבו מקיימים את מצוות הפורים, הוא כבר אדר ודאי, כי לא יתכן שיוסיפו עוד חודש אדר. ולכן צריכים אנו לעשות איה שמחת פורים גם בחודש אדר הראשון, אשר על ידי זה יורדים אנו למקום הספק. שהרי יתכן שהוא פורים שאין מחוייבים בו, שהרי הוא אדר הראשון, אבל גם אז אינו בדרך ודאי, כי מצד שני הרי מצפים ומקיים בכל יום שיבא המשיח ויחזרו הסנהדרין, ואולי ירצו להימלך ולבטל את עיבור השנה, נמצא כי קיום שמחת פורים באדר ראשון עומד בספק, ובהו יורדים למקום הספק ומוחים שם את עמלק.

ב. פורים קטן בבחי' המאור הקטן

יש לתת טעם לשבח כמה שנהוג בפי עם קדושים לכנות את הפורים שבאדר הראשון בשם 'פורים קטן'.

ויש לומר כי הנה עיבור השנה הוא להשוות את שנת הלבנה עם שנת החמה, כי הקב"ה ציוונו במצוה זו שמור את חודש האביב (דברים טו, א) שנקפדי על כך שיהיה הפסח בחודש האביב (רש"י שם). ובפני שארבע תקופות השנה תלויות במהלך החמה במשך שש"ה ימי שנתה, ואילו שנה רגילה המיוסדת על י"ב חודשי לבנה יש בה רק שש"ה ימים, ואינה מתאימה עם חשבון ימי התקופות, לכן אחר כל כמה שנים צריכים להוסיף עוד חודש של הלבנה, עד שיהיה חודש ניסן של הלבנה בתקופת חודש האביב של החמה. ונמצא כי כל הענין של חודש העיבור הוא להתאים את שנת המאור הקטן הוא הלבנה (פראשית א, טו), אל שנת המאור הגדול הוא השמש (שם). ולכן בחודש אדר הראשון שהוא חודש אדר של המאור הקטן, מנמיים את הפורים בשם 'פורים קטן'. ואילו בחודש אדר השני הנוסף מפני שנת המאור הגדול, מקיימים את 'פורים גדול'.

וענין זה הוא דבר עיקרי ביסודם של ימי הפורים, שהרי גם פורים התחיל במעשה ושתי שלא שמעה לקול אחשוורוש, ועל ידי זה התגלגל כל סדר גזם. וענין זה תלוי בדברים עמוקים, אשר ראשיתם בימי בריאת העולם. והוא ענין מיעוט הירח שהיה ביום הרביעי לימי הבריאה, כמו שאמרו חז"ל (הילוק ט) כי מתחלה היו שני המאורות הגדולים שזים בגדלם, ואז קטרגה הירח ואמרה כי אי אפשר לשני מלכים להשתמש בכתר אחד, ולכן ציזה הקב"ה על הירח למעט את עצמה, עיי"ש. וידוע כי ענין זה מורה על המאור גדול המלכות היא השכינה הק', אשר הירח מכוונת אליה, ואילו המאור הגדול הוא רמז לבחי' 'קודשא בריך הוא' המשפיע אל המלכות, ואכמ"ל.

ויש לומר כי מה שלא רצתה ושתי לשמוע בקול אחשוורוש, הוא מפני שהיתה סבורה לנהוג בבחי' שני מלכים בכתר אחד, כאשר האשה המכוונת למדת המלכות, מחשיבה את עצמה במדרגה שיהי לבעלה, ולכן אין היא צריכה לשמוע בקולו. ומפני זה ביקש אחשוורוש להתיעין עם הקרובים אליו כדת מה לעשות במלכה ושתי וגו' (אסתר א, טו), לדעת אם יש ממש בדבריה, וזה נרמז באמרו 'במלכה ושתי' שהוא בגי' ב' פעמים 'מלך' עם 'כתר אחד', כי ביקש לדעת אם באמת

עומדים בבחי' זו ויש צדק בדבריה. ואמרו חז"ל (פסילה ב:) כי מתחלה רצה אחשוורוש להתייען בדבר עם הסנהדרין, שהם מכוונים החכמים וידוע העתים (אסתר א, ט) לפי שהם 'יודעים לעבר שנים ולקבוע הדישים'. וביאור הדבר הוא כמו שנתבאר, כי ענין עיבור השנה הוא כדי להשוות את המאור הקטן עם המאור הגדול, ולכן יכולים חכמי הסנהדרין לפסוק אם הוא כבר בחי' שני מלכים בכתר אחד.

אכן חכמי הסנהדרין לא רצו לדון בדבר, ואז קרא המלך לפניו את שבעת רואי פני המלך והתייען עמהם. ומבין כולם קפץ ממוכן ואמר כי בודאי צריכות כל הנשים לתת יקר לבעליהן (אסתר א, ט), ולא זו בלבד, אלא הדבר צריך להוקבע לחוק בל ועבור בכל מדינות המלך. ומעם הדבר הוא, מפני שהדרך להגיע להשוואת המקבל אל המשפיע בבחי' שני מלכים בכתר אחד, הוא רק על ידי שהמלכות תכיר בכך שהיא מצד עצמה 'לית לה מגרמיה כלום' (והר"ק ח"א קפא), ואת כל מה שיש לה הרי היא רק מקבלת מאת הקב"ה, ואחר הכרה זו יכולה המלכות אפילו להתעלות ולהיות במדרגה אחת שוה אל המשפיע. וזו היא התשובה לטענת הירח כי אי אפשר לשני מלכים להשתמש בכתר אחד, שהרי לאמתו של דבר אין הוא מלך כמו השמש, אלא היא מקבלת ממנו את כל אורה, ואז יכולה היא להאיר כמו כמאורו. אבל מפני שלא הכירה בכך, היו צריכים למעט את אורה.

ולכן נאמר הדבר דוקא על ידי ממוכן שהיה השביעי בין השרים, כנגד בחי' מדת המלכות השביעית. והוא היה השר הקטן מכולם וקפץ לדבר בפני הגדולים ממנו, כי בדבריו היה מונח הדרך אך ימול הקטן להתעלות עד לגדולים, כי אם יכירו הקטנים בכך שהם צריכים לקבל מן הגדולים, אז יוכלו אף להתרומם ולהתעלות עד לבחי' שני מלכים בכתר אחד. ולכן אמרו חז"ל עליו שהיה הדיוש קופץ בראש (פסילה ב:), כי על ידי מה שאמר שצריכים הקטנים לקבל מן הגדולים, יוכל הדיוש להתעלות עד לראש, ואכן 'הדיוש קופץ בראש' הוא בגי' שני פעמים 'מלך' עם 'כתר אחד'. וזהו שאמר בדבריו וכל הנשים יתנו יקר לבעליהן למגדול ועד קטן (אסתר א, ט), כי על ידי זה יתחברו וישתנו מן הגדול עד הקטן, ויוכל המאור הקטן להגיע למדרגת המאור הגדול כנ"ל.

ג. שמחת מחיית עמלק בעולם העשיה

בענין 'פורים קטן', יש לומר כי 'פורים קטן' יש לו שייכות עם חשבון הגי' של 'מספר קטן', אשר הוא ענין חשבון כל האותיות רק במספרי אחרים. ואיתא בספ"ק כי המספרים מתחלקים ל'ד' מדרגות כנגד ה' העולמות, ומספרי האחרים הם בעולם העשיה, שעושר בעולם היצירה, מאות בעולם הבריאה, ואליהם הם בעולם האצילות [ואילו רבבות הם כבר בחי' ריבוי, שאינו חלק מסדר המספרים, ואכמ"ל]. ולכן בתיקוני הזוה"ק העוסק בתיקוני עולם העשיה, כל הגימטריאיות הם במספר קטן שהם אחרים, כנגד עולם העשיה.

ואכן בפורים עוסקים למחות את המן מורע עמלק, אשר הוא היה עומד לעומת קדושת עולם העשיה, ולכן שמו 'המן' עולה בחשבון הגי' כמו השמו"ק א"ל אדני"ה המכוונים כנגד עולם העשיה (פ"ח ש"ו פ"ב). והנה 'המן' במספר קטן עולה י"ד, כי זה היה ענין טומאתו בעולם העשיה, אשר היא בחי' הידים שבהם עושים ל"ב דבר, ובהו היה רוצה להתגבר ועומד ללחם את ישראל. וזהו שנאמר עליו 'ויבא בעיניו לשלוח יד במדבר לבדו וגו' להשמיד את כל היהודים' וגו' (אסתר ג, א), וכן אמר עליו הכתוב 'על אשר שלח ידו ביהודים' (שם ה, ה). ורמז עליו הכתוב בפרשת מלחמת עמלק, שנאמר כי יד על כס"ו"ה (שמות י"ט, טו), הנה אמר יד' העולה המן במספר קטן, והתיבות 'כס"ו"ה' עולים 'המן' פשוט. ולכן גם היתה כל המלחמה על ידי ידיו של משה רבינו, כי בזה בא להגביר את ידי הקדושה על ענין היד של המן.

והנה 'המן' במספר קטן העולה י"ד עם 'ורש' במספר קטן העולה י"ב, הם בגי' שם ה"וי"ה, כי היה יוזגם לעומת השם השורה על איש ואשה שזכו (פסוק ט). ולעומתם עמדו מרדכי ואסתר, אשר 'מרדכי' במספר קטן עולה י"א וכן גם 'אסתר' במספר קטן עולה י"ג, וביחד הם כמנין שם ה"וי"ה בקדושה. אכן יש חילוק גדול ביניהם, כי בחשבון הכאה נמצא כי י"ב פעמים י"ד הוא קס"ח, ואילו י"ג פעמים י"ג עולה קס"ט. וידוע ענין מספר זה, כי בכל שבוע יש קס"ח שעות, ואנו מוסיפים שעה של תוספת שבת שהיא בבחי' שעה קס"ט, ואז הוא העת רצון, ולכן אומרים אז 'אתה אחד ושמן אחד' לרמז על 'אחד' פעמים 'אחד' שהוא שעת הרצון הנוספת על השבת. והרי מוכח זה העת רצון באה מחיית עמלק, כידוע כי 'משה אחר חור' ע"ה"ש עולים 'עת רצון', אשר מוכח זה נלחמו בעמלק.

ויום הנקרא 'פורים קטן', היינו כי מחיית עמלק ידה עד לבחי' עולם העשיה, בחי' מספר קטן, ואכן 'פורים קטן' ע"ה"ש עולה 'מלכות', המכוונת כנגד עולם העשיה.

ד. דרך הקדושה מן היראה אל השמחה

י"א שחייב להרבות במשתה ושמחה ב"ד שבאדר ראשון, ואין נזהגין כן, מ"מ ירבה קצת בסעודה כדי לצאת ידי המהמרים; וטוב לב משתה תמיד (רמ"א א"ח תרצ"ו א).

בדברי הרמ"א האלו בא סיום השולחן ערוך אורח חיים, אשר שולחן ערוך זה מורה ורומז על אורח החיים של איש יהודי בכל ימי חייו.

ויש לפרש ענין בזה, על פי מה שקישרו הפוסקים המפרשים את הפסוק 'וטוב לב משתה תמיד' (משלי טו, טו) שהרמ"א מביא בסוף השולחן ערוך, עם הפסוק 'שויתי ה' לנגדי תמיד' (תהלים טו, ט). המובא בראש דבריו בתחלת השולחן ערוך. ויש לומר כי בזה בא החילוק הגדול בין איש יהודי המתנהג על דרך התורה, לבין להבדיל אומות העולם הנהגים בדרכי הבלוהם. כי אורח החיים של יהודי מתחיל עם יריאת שמים, שהוא ענין שויתי ה' לנגדי תמיד, וכך הוא ממשיך והולך במשך ימי חייו. ועל ידי זה הוא בא תמיד מן היראה לידי שמחה, עד שהוא משלים את ימיו בשמחה אמיתית בחי' 'וטוב לב משתה תמיד', שהיא שמחה שלמה של מי שעבד את ה' במשך ימי חייו. ואילו אומות העולם הולכים תיכף ומיד אחר השמחה וההוללות, ואחר כך הם מסיימים את חייהם ביוג ואנחה. כי דרך התורה תמיד היא לפתוח ביראה ולהמשיך בשמחה, ועל ידי זה מגיעים ומסיימים בשמחה אמיתית. וכך אמר הכתוב 'שויתי ה' לנגדי תמיד וגו' לכן שמה לבי ויגל כבודי' וגו' (שם ט, ט), כי הדרך מתחילה בשויתי שהוא ענין יריאת ה', ועל ידי זה באים לידי שמחה, ומסוכן 'תודיעני אורח חיים שובע שמחות את פניך' (שם ט, ט), כי זהו תכלית דרך החיים של יהודי.

ה. יהודי מקושר בהקב"ה בבחי' שני התמידין

עוד יש לפרש בענין שני התמידין הנזכרים בדברי הרמ"א. ויש לומר כי אכן הם רומזים על שני התמידים שהיו כלל ישראל מקריבים בכל יום [וכן נרמז בלשון הברי' יוסף כאן, שהם 'שני תמידין כסדרין'], ובהו שהזכיר הרמ"א את התמידין בראש ובסוף השולחן ערוך, בא לרמז יסוד גדול בעבודת ה'. כי הנה יש להתבונן למה היו אלו הקרבנות נקראים 'תמיד', והרי לא הקריבו אותם בכל עת ובכל שעה, אכן התשובה בה, כי לפי שהם קבועים בכל יום, ובפרט מאחר שהם קבועים בתמידות חיים ובמסופו, לכן הרי הם חשבים כאילו הם נקברים בתמידיות, וזה מלמד את האדם, כי אם הוא מתחיל בריצון טוב ומנסה לעבור את ה', אזי גם אם בהמשך דרך אורח חייו הרי הוא נכשל ונופל ח"ו, אבל אם רק יתפוס את עצמו ויחזור בתשובה, אזי יחשב לו הדבר כאילו תמיד כלי הפסק היה עובד את ה', שהרי הוא עומד בין שני התמידין, כי קבע את עצמו בתחלת רצונו לטוב, וגם בסופו של דבר הרי הוא חוזר בקביעות אל הטוב, והוא בבחי' שני התמידין כנ"ל.

ויסוד זה יש לו שייכות עם מחיית עמלק, שהרי עמלק נתפסו על 'הנחשלים' שנפלטו מעניי הכבוד חומות עוונותיהם (דברים כה, יח) ויבש"י שם. והם היו יורדים אשר בתחלת הדבר בזמן יציאת מצרים היו חלק מכלל ישראל, וכן נבדליתם וסוף עניינם היה להגיע עם כלל ישראל אל ארץ הקודש. אבל באמצע הדרך אירע להם מקרה רע ונפלו בחטאים, ואז בא עמלק ונתפס בהם 'אשר קרך בדרך'. כי עמלק בא תמיד והוא רוצה לתפוס את האדם בזמנים החלשים שלו, ועל ידי זה להפילו ח"ו מן הקדושה [נעם הדבר הוא, כי לעמלק יש קיום רק עד שגמיעים אל האחרית, שהרי אחריתו עדי אובד (פסוק כה, ט), ולכן הוא מנסה לגרום לכך שיהודי יפול באמצע הדרך ולא יגיע ח"ו אל האחרית]. אבל העצה לנגדו היא נקודה זו, שהיא שחוק לה יהודי את עצמו ולא יירד לבבו בעת נפילה, כי אם יאשימו טובה ואחריתו עולה טובה, הרי לא יחשוב ה' לו את העוון להפסק מן התמיד.

ואכן מלחמת עמלק היתה על ידי שהריים משה את ידיו (שמות י"ז, ט), כי יד' במילואו (י"ד דל"ח) עולה 'תמיד', ונמצא כי שני הידים רומזים על שני התמידים, ורמז בזה משה לכלל ישראל על הלימוד היוצא משני התמידים כנ"ל. והוא שאמר עליו הכתוב 'יהי ידיו אמונה עד בא השמש' (שם ט, ט), כי זהו חכ האמונה הנותנת תוקף ועוז להתגבר בכל הזמנים הקשים של 'בא השמש' המורה על זמן החושך, כאשר יודעים כי 'תמיד' נשארים מקושרים בהקב"ה בלי הפסק.

טוב לצדיק טוב לשכנו:

סביבה טובה -
מפתח
עבודת ה'

א. הולך את חכמים יחכם: הסביבה קובעת את המושגים בעבודת ה'

סביבה טובה היא סביבה שיש בה תועלת בעבודת ה' | גם אם הם לא קלים ורקים הם עלולים להיות עבורך בגדר סביבה רעה | הסביבה היא 'המחנך' של האדם | ההבדל בין בחורים ואברכים הדרים בארץ ישראל לאלו שגרים בחו"ל | בכל מקום יש מושגים אחרים מי נחשב לעובד ה' | עובדי ה' קובעים את המושגים שלהם על פי דברי חז"ל וספרי מוסר וחסידות

ב. סביב למשכן יחנו: ההחלטה על מקום המגורים יש לה השפעה לדורות

הקשר עם חבורה של עובדי ה' זה מפתח בעבודת ה' | אדם עושה מהלך אחד שיש לו השפעה על כל מהלך חייו | השאלה היא היכן עומדת נקודת הבחירה שלו | השאלה היכן לקבוע את מקום המגורים היא שאלת חיים | הרבה שאלות נפתרים מאליהן כשמסתופפים בין עובדי ה' | האדם אינו יכול להימלט מנסינות לגמרי אבל העבודה שלו היא לרום את הנסינות

ג. פתחו לי שערי צדק: התגברות היצר אפילו כשהוא עומד על המפתן להיות עובד ה'

היצר מתגבר מאד שלא להתחבר עם עובדי ה' | הוא כבר עומד על מפתן הדלת והיצר הרע לא נותן לו להיכנס | היצר ממציא אלפי מניעות ומכשלות | הוא מחפש מקום מכובד שכולם מסכימים עליו | לפעמים אדם עושה עבודות נפלאות אבל לא עומד בניסיון העיקרי שלו | הוא לא מתבטל לרצון השי"ת והוא מלא טענות עליו יתברך למה הוא לא מצליח

א.

הולך את חכמים יחכם: הסביבה קובעת את המושגים בעבודת ה'

האדם נמשך אחר סביבתו

בהמשך הדברים בו עסקנו בשיעורים הקודמים אודות הזהירות מחבר רע, שהרחבנו לדבר לגבי התנהגות כל יחיד ויחיד בשעה שבה לידו ניסיון של חבר רע. נדבר עתה במה שנוגע לרכים - כלפי ציבור או חבורה. חוץ מן הזהירות מחבר רע צריכים גם להתרחק מסביבה וחבורה שאינם הולמים את האדם לפי ערכו. כי השפעת הסביבה על האדם חזקה היא עד מאד ועלולה להיות עבורו מניעה גדולה בעבודת ה'.

אם עבודת ה' אינה עיקר גדול שם - היא סביבה רעה לעובד ה'

כמו שכבר הזכרנו, כשמדברים על הענין של חבר רע, אין הכוונה דוקא על זהירות מבחור מקולקל ומושחת רח"ל, אלא גם על כך, שכל אחד צריך לדעת מי הם החברים הראויים לו לפי ערכו. והכלל הוא: בחור שאינו בגדר 'עובד ה' - הגם שהוא בגדר בחור טוב ולא מקולקל חס ושלום - אינו ראוי כחבר עבור בחור עובד ה'. כלפי בחור זה - הוא בגדר 'חבר רע'. אין הכוונה שצריך להזעיק לו פנים ולהתעלם מקיומו... בוודאי שצריך להתנהג עמו בדרכי נועם ולדרוש בשלומו וכדומה - אבל המכוון הוא, שאין הבחור הזה חבר מתאים עבורך, לרקום איתו קשרי ידידות עמוקים ולקבץ בו כ'חבר טוב'.

כן הדבר הזה לגבי הסביבה והחברה של הבחור. 'סביבה רעה' אינה דוקא סביבה של קלים ורקים, אלא די שלא שוררת בקרבם אוריה של יראת שמים וכובד ראש; הרי מדברים אנו לבחורים שרוצים לקחת את עצמם להיות עובדי ה', בחורים שיודעים ששומה עליהם להיות עובדי ה' אמיתים ורוצים לקיים את הפסוק (איכה ג, כז) "טוב לבקר פי ישא על בְּעֵינָיו", ואכן עבורם סביבה

של קלילות ורפיון היא סביבה רעה. זה יזיק להם מאד בעבודת ה'.

האדם לא יודע בעצמו איזו השפעה עצומה יש לסובביו עליו - ההשפעה היא גדולה מאד, הרבה מעבר למה שאפשר לתאר. החברה היא בגדר 'מחנך'; הסביבה מחדירה באדם מחשבות, רעיונות ומושגים. כל 'סולם הערכים' - מה חשוב ומה לא, מהו עיקר ומהו טפל - נבנה על פי המקובל בחברה.

אם בחור מסתובב בין אנשים שה'אור' שלהם הוא אור של עולם הזה, הרי זה גורם לו שכל מהותו הופכת להיות כמותם - הוא נהיה 'עולם הזה' דיג'. אנשים שמחשיבים ומעריכים 'גשמיות' ואין להם הרגש והערכה לרוחניות, אזי כל היראת שמים - שכבר כן עלה בידם - נשמטת להם מבין האצבעות. ולמרות שבחור הרי לא מסתובב ברחוב - הוא מוקף בארבע כותלי בית המדרש 'מיט די הייליגע פיר ווענט' שהוא מקום קדוש והאור שם מלא תורה ותפילה - צריך הוא אמנם לדעת זאת, גם כי הדברים נוגעים לו לעתיד בבוא היום אם יצטרך לשאת רחיים על צוארו, וגם כי כבר מעכשיו הנה עליו להתרחק מכל מיני חבורות ו'קופקעס' שיושבים שם המון העם, אנשים ובחורים שלא קבלו עליהם עול תורה ויראה.

דעת בעל הבית היפך מדעת תורה

לא רק ה'הנחות' - מה הם דברים בעלי ערך וחשיבות ומה פחות - נקבעים לפי 'הדעת בעל

פרק ה'

אין לו לאדם אלא לשתר ולנקות עצמו ולמנע רגליו מדרך
הקמון השקועים בהכלי הזמן, וישיב רגליו אל תצרות ה' ואל
מושגנותיו. הוא שדוד עצמו מסים ואומר (שם), "אֶרְסֵן בְּנִקְיוֹן
כְּפִי וְאֶסְבְּרָה אֶת מִזְבְּחִי ה'".

נקודות:

האדם לא יודע בעצמו איזו השפעה עצומה יש לסובביו עליו - ההשפעה היא גדולה מאד, הרבה מעבר למה שאפשר לתאר. החברה היא בגדר 'מחנך'; הסביבה מחדירה באדם מחשבות, רעיונות ומושגים. כל 'סולם הערכים' - מה חשוב ומה לא, מהו עיקר ומהו טפל - נבנה על פי המקובל בחברה

אוריא דארץ ישראל מחכים

אם רוצים להיווכח עד היכן הדברים מגיעים, אפשר לקחת לדוגמה בחור או אברך מארץ ישראל לעומת בחור ואברך מארה"ב ולראות את הפער שיש ביניהם; בארץ ישראל, מדברים אחרת ומתנהגים אחרת, כל מהלך המחשבה שונה! למה אכן בחור מארה"ב יש לו 'דין' אחר מזולתו בארץ ישראל? כי רחובות העיר של אמריקה די אמעריקאנע גוי'אישע גאס' יש להם השפעה על 'הרחוב היהודי', והמה הגורמים שצורת

כך הם פני הדברים גם לגבי עבודת ה'; כל מי שחפץ לעשות רצון השי"ת ולהתעלות בתורה ויראת שמים עליו לקבוע לו מקום בין יראי ה' וחושבי שמו. עליו להיכנס מראש לחבורה טובה, מקום שהאווירה השולטת שם 'תדחוף' אותו להצליח ולהתעלות בעבודת ה'.

~

אנו נמצאים בעולם של בחירה - כל אדם יש לו בחירה בכל רגע לטב ולמוטב. אבל לפעמים ביד האדם לעשות 'מהלך' אחד - אשר המהלך האחד הזה שעשה, הוא בחירה לכל ימי חייו. והיינו אשר על ידי פעולה אחת של סביבה טובה. כי תועלת עצומה היא לאדם אם מתחבר לחבורה טובה או 'חסידות' שעבודת ה' הוא אצלם עיקר גדול בפועל ולמעשה. במקום כזה אפשר להצליח ולהתעלות מדרגה לדרגה. ובחור צריך להיות 'מבקש' אחר מקום כזה ולהיות חלק ממקום כזה.

ההצלחה של בחור שלומד בישיבה טובה

כאשר המדובר הוא לגבי הצלחה בתורה של בחור, הנה ברור ומוכן לכל, ששומה להשתדל לחפש אחר ישיבה מצוינת היכן שיוכל לשקוד על דלתי תורה ולהתעלות בתורה ויראת שמים; כאשר נכנסים ללמוד בישיבה ברמה גבוהה - יושבים שם בחורים חשובים ויש שם צוות משכמם ומעלה - אפשר לומר בבירור שאם הבחור רק יעשה את החלק שלו, הוא ילמד ברצינות לפי סדרי הישיבה הנהוגים שם, הרי שיצליח ויתעלה בתורה; רוב הבחורים שלומדים בישיבות טובות והם באמת רוצים להצליח, אכן מצליחים שם גם בכמות וגם באיכות. הם רוכשים הבנה חזקה בתורה וגדלים להיות תלמידי חכמים, הכל בזכות המסגרת של הישיבה, המגידי שיעור והמחנכים. כך גם ה'אור' ששולט שם - 'דער תורה'דיגער אטמאספער' - ששורר בהיכל הישיבה מחדיר בבחורים חשק וטעם בלימוד התורה. **כך הם פני הדברים גם לגבי עבודת ה'; כל מי שחפץ לעשות רצון השי"ת ולהתעלות בתורה ויראת שמים עליו לקבוע לו מקום בין יראי ה' וחושבי שמו. עליו להיכנס מראש לחבורה טובה, מקום שהאווירה השולטת שם 'תדחוף' אותו להצליח ולהתעלות בעבודת ה'.**

מהלך אחד שמשפיע על כל החיים

במילים אחרות: אנו נמצאים בעולם של

אמות משלו, מחיצות משלו ועולם משלו 'לעבן אין אן אייגענע וועלט'. שם בעולם הוא ישנם השגות אחרות ומושגים אחרים בכל הקשור לעבודת ה'. שם ישנו הסתכלות ומבט אחר על תכלית החיים עלי אדמות. שם בין החומות הללו בונים את ההשגות על פי דברי חז"ל. לומדים ספרי מוסר וחסידות, קוראים ושומעים סיפורי צדיקים, מתחברים עם יחידים שהם אכן כן עובדי ה', ומכל אלה קונים ושואבים השגות נכונות איך לקיים את רצון ה' כדת וכדין.

לא להתפעל מהרחוב

שנית היא **סוד מרע: להתרחק מההשפעה שיש עליו מצד המון העם. לנקות עצמו מכל המושגים שחודרים בהשפעת הרחוב. והדרך לזה היא על**

ב.

סביב למשכן יחנו: ההחלטה על מקום המגורים יש לה השפעה לדורות

ידי עצם הידיעה שרוב האנשים כאן אינם עובדי ה' ואסור לו להתפעל מהם כלל. הוא יודע שגדר עובד ה' - הוא ענין אחר לגמרי 'עפעס אנדערש אינגאנצן', זה כלל לא מה ש'העולם' מחשיבים לעובד ה'. ההשגות והשאיפות שונים מההמון העם בתכלית.

הנה ידיעה זו היא שמירה שלא ימשך אחר שאון העיר. ופעמים שעליו לקחת לעצמו בכגון דא את דברי המסילת ישרים בפרק ה' 'לא ישית לבו אל הלעג ההוא, אדרבא, ילעג על מלעיגיו ויבוס'. זו אכן עבודה קשה, כי זה 'ללכת נגד הזרם', נלחמים במציאות הגשמית שמקיפה את כל העולם, אבל זו הדרך איך אפשר לחיות בזה העולם ולהשאר עובד ה' עם ההשגות הנכונות.

וגם בישיבה הטובה ביותר לא חסרים ניסיונות. ויתכן שבחור לומד בישיבה מצוינת ולא יזכה להצלחה, ומאידך בחור - שמחמת כל סיבה שלא תהיה - הלך ללמוד בישיבה חלשה יותר ויזכה להצלחה מרובה. אמנם דברינו אמורים לפי הסדר הרגיל איך שהדברים מתנהלים.

היכן אתה מעמיד את נקודת הבחירה

וראים לעיתים אדם שיש לו סייעתא דשמיא מיוחדת; הוא היה אברך מן השורה ומן השמים סיבבו שמצא דירה בשכונת לאיזה בית הכנסת חשוב. שם בבית הכנסת ישנו רב או משפיע שנותן דעתו לעורר את הציבור להתעלות בעבודת ה', ואכן יש שם מצב טוב של תורה ותפילה. אברך זה קובע שם - במקרה - את מקום תפילתו, והנה כחלוף זמן מה ולפתע באחת נשתנה אברך זה ונהפך לאיש אחר. הוא הפך להיות אדם בעל תוכן והשגות - ללא ערך למה שהיה בתור בחור! מה קרה כאן?! עיקר הסיבה לכך היא, שמעצם קביעות מקומו בין אנשים עובדי ה', הוא 'הזיז' את נקודת הבחירה שלו למקום נעלה יותר.

במילים אחרות: רוב ההחלטות שהיו עליו לקבל - כבר קבלו הבית מדרש עבורו... האויר שם בין בני החבורה 'פותר' לו את השאלות מאליהן. בכך שקבע את מקומו ביניהם הוא עשה החלטה גורלית לכל חייו. והיינו, הוא לא ניצח את היצר הרע רק בפרט מסוים אחד, אלא ניצח בדבר כללי מאד, הוא הרי נהפך בכך לאדם אחר. הוא שריו כעת בסוג אחר של כותלי בית המדרש. הוא 'סגר' כאן עסקה גדולה.

אדם שמוקף בסביבה טובה כבר לא יתפוס התפעלות כל כך מהר מהשפעת המון העם ששולט ברחובות - אפילו כאשר לעת הצורך הוא נמצא ומתהלך שם. כי הוא - כבר יש לו את המקום שלו. המקום ששורר שם אוירה אחרת לגמרי - אוירה נעלית ומרוממת. האויר הזך שאופפת את המקום ההוא תרומם אותו מעל השטחיות של המון העם.

בחירה - כל אדם יש לו בחירה בכל רגע לטב ולמוטב. אבל לפעמים ביד האדם לעשות 'מהלך' אחד - אשר המהלך האחד הזה שעשה, הוא בחירה לכל ימי חייו. והיינו אשר על ידי פעולה אחת הוא יכול לצמצם את כמות הניסיונות שיעמדו בפניו בחמישים אחוז; אדם נפגש בחייו עם כל מיני שאלות ולבטים, הוא אינו יודע מהו הדרך הנכונה עבורו בהנהגתו עם עצמו או עם בני ביתו, האם הנהגה מסוימת מחייבת כל עובד ה' או שהיא מסורה רק בידי בעלי נפש נעלים, האם אכן עליו להחמיר בענין זה וזה. אמנם ברגע שהוא קובע את עצמו בחבורה של עובדי ה', הנה באחת כל השאלות הללו נופלים ונפתרים מעליהם, הוא כבר יודע בהחלט מה לעשות, האם הנהגה זו ראויה לו או שהיא כלל אינה לפי ערכו. כמובן שתמיד יהיו לו ניסיונות ומצבים בהם יעמוד במצב של 'בחירה', אבל בדרך כלל כבר יהיו הניסיונות בדרגה נעלה יותר. נמצא שאדם זה עשה פעם אחת בחירה טובה, אמנם משם ואילך עלה על דרך כזו, שממילא כבר מונע מעצמו לעמוד שוב ושוב בפני ניסיונות מן הסוג שהיו לו, לולא 'לקח' את אותה בחירה טובה.

למשל, בחור זה שנכנס לישיבה טובה שראויה לו לפי ערכו, הנה בעצם זה שבחר בישיבה זו ולא באחרת, כבר כמעט הבטיח את הצלחתו והתעלותו בלימוד התורה ובכל דרכי הלימוד. הוא כבר לא 'פגש' עם ניסיונות להעביר סדרים שלימים בבטלה ובדברים בטלים; שהרי בישיבה כזה הוא מופרך לגמרי, המצב של ההתמדה וה'ברען' שיש בישיבה, אינו נותן לו להעלות על דעתו כזו מציאות בכלל. הניסיונות שלו לכל היותר יהיו, האם להשכים מוקדם יותר או לישון עוד קצת, לחזור שוב על המסכת או לא, אבל ניסיונות של בטלה ושעמום מאן דכר שמה! נמצא שעשה מהלך אחד - הוא נכנס לישיבה טובה - ועל ידי זה העביר את 'נקודת הבחירה' שלו למקום גבוה יותר ועתה הוא חוסך מעצמו ניסיונות אין מספר.

בוודאי שכל בחור יש לו את הניסיונות שלו

שאלת המגורים היא שאלת חיים

מצוי מאד שאברכים מתלבטים היכן לקבוע את מקום מגוריהם ולעיתים קרובות הם נכשלים בענין זה. ללא ישוב הדעת והתייעצות עם מורה דרך, הם עושים החלטה פזיזה לגור היכן שיש דירות יותר גדולות ויש שם יותר נוחות - הגם שהמצב הרוחני שם די חלש. לפעמים על ידי החלטה זו הם 'קוברים' את כל החיים שלהם. ולא רק את החיים שלהם עצמם אלא של צאצאיהם וצאצאי צאצאיהם. אין ספק כי העיר ואזור המגורים יש להם

השפעה עצומה על דורי דורות; אם הם יגורו במקום שיש שם מעט עובדי ה', הרי זה אומר שהילדים הללו יתחנכו במקום שלא יראו לפנייהם כסדר עובדי ה'. הם לא 'ינשמו' אור של ה'עולם הזה דומה לפרוודור בפני העולם הבא', הם לא יראו את ה'קאך' ואת ה'ברען' בשבתות וימים טובים. והמציאות השטחית הזאת 'תבנה' אותם להיות יותר מגושמים ויותר אנשי עולם הזה.

אברכים אלו יכולים להיות אברכים טובים בעצם, אבל אין להם די שכל להבין - ועל

ג.

פתחו לי שערי צדק: התגברות היצר אפילו כשהוא עומד על המפתן להיות עובד ה'

לפתח חטאת רובץ

אם סביבה טובה היא 'עסקה' טובה עבור האדם, הרי היו צריכים כולם לרוץ ולחפש מקום כזה?! אבל המציאות איננה כזו! לא קל לאדם לעשות זה. היצר מתגבר על זה מאד - הלא הוא יודע עד כמה יכול האדם להרוויח מזה.

המשנה בפסחים (פ"ט מ"ב) אומרת לגבי מי שלא הקריב קרבן פסח מחמת שהיה בדרך רחוקה "איזו היא וכו' רבי אליעזר אומר מאסקפת העזרה ולחוץ" - אם היה בערב פסח מעבר למפתן העזרה, הרי זה כבר נחשב לו שהיה בדרך רחוקה. ולכאורה למה זה נקרא דרך רחוקה? הרי הוא עומד שם ממש, סמוך ונראה על מפתן העזרה?! אלא שכאן אכן רואים את ההתגברות הגדולה של היצר שאדם לא יכנס למקום קדוש. עד כדי כך שמהמפתן עד הכניסה פנימה - כבר נחשב לדרך רחוקה...

רואים זאת בחוש; אדם יכול לעמוד קרוב למקום שישגי שם תועלת, עליו רק לעבור את מפתן הדלת ולהיכנס פנימה והוא ישתנה מן הקצה אל הקצה! אבל היצר יושב שם ליד הדלת ומעכב אותו שלא יכנס - הוא מוצא לו אלפי אלפים מניעות ותירוצים. "לפתח חטאת רבץ" - אדם עומד על מפתן ההצלחה, הנה כמעט עוד רגע והוא נכנס ונהפך ל'אדם חדש', ושם אכן יושב היצר הרע וממתין לו. הוא 'רובץ' שם עם כל הכוחות שלו כדי ש"חס וחלילה" לא יעבור את אסקופת העזרה...

אדם עלול להפסיד את כל עולמו מחמת חשבונות של שטות

היצר הרע יש לו הרבה דרכים איך לעכב אדם מלהתקרב למקום שימצא בו תועלת עבורו. אם מחמת חשבונות של 'פוליטיק' או מצד חשבונות שטות של מה יאמרו הבריות - הוא הרי מחפש לעצמו מקום נכבד, ואילו המקום הזה אינו ב'סטייל' כל כך, האנשים שם לא נחשבים כאנשים מן השורה בין כל אותם "חכמים" בדעתם. לפעמים מתעוררת בליבו איזו תמיהה או

פקפוק על איזו הנהגה שיש שם וכדומה, וזהו - הוא כבר לא צריך יותר מזה. הוא כבר בנה לו מחיצה של ברזל וחומה צְוֹרָה, שמונעת בעדו להיכנס לשם ומחמת זה הוא מפסיד את כל העתיד שלו. הרי זה ממש 'נורא נוראות' איך שכאלה יצר הרע'ים של שטות והבל, כאלה מניעות של 'קטנות המוחין', יכולים למנוע את האדם מהצלחת החיים שלו. הוא יודע בעצמו את האמת שאם יכנס לשם, הנשמה שלו תתרום, כל המציאות שלו תשתנה, ורק מחמת בלבולים של שטות הוא מפסיד את כל ההצלחה שלו.

חסידיים ואנשי מעשה דרשו מאד מעצמם

דרכו של הרה"ק מקאצק ז"ע היתה באש שלהבת, הוא תבע מחסידיו עבודות גדולות ורצה שיהיו כשרפי מעלה ממש, ועם כל זה היו לו הרבה חסידיים שדרשו את קרבתו ובקשו תורה מפיו. מן הסתם אם היה חי בימינו לא היה לו אפילו מניין... כי הרי עבודות הללו אינם ב'סטייל' היום... בדורות עברו היה זה לחם חוקם של עובדי ה', הם חיפשו אחר עבודות נעלות ועצומות, הם בקשו לעצמם רבי שיבעיר בהם אש להבה, שיתבע מהם את כל אשר להם - 'זאל רייסן שטיקער'. פעם רבי כזה היה מציאה גדולה... חיפשו כזה רבי ורצו אחריו, היום אף אחד לא היה מביט לעברו - לא מחפשים כאלה עבודות.

מי בראש - התשובה של מי חשובה יותר

איתא בגמרא (סנהדרין קב.) שאחרי שירבעם בן נבט עשה את העגלים לעבודה זרה,

פרק ה'

וְאִם יֵאָרֶע לּוֹ שְׂמִימָא בְּחִבְרַת מִי שְׂוִלְעֵנִי עָלָיו, לֹא יֵשִׁית לְבוֹ אֶל הַלְעָנִי הַהוּא. אֲדַרְבָּא וְלֵעָנִי עַל מְלַעְנִי וְיִבְזֵם, וְיִחְשַׁב בְּדַעְתּוֹ כִּי אֵלֹהִים הֵיּהּ לּוֹ לְהַרְוִים מִמוֹן הַרְבֵּה, אִם הֵיּהּ מִנִּים מִה שְׂתֵּיהּ צְרִיף לְזֶה מִפְּנֵי חֲבָרְיוֹ שְׂלֵא וְלַעֲיָגוּ כָּל - שְׂכֵן שְׂלֵא וְרַצָּה לְאָבֵד נְשָׂמָתוֹ מִפְּנֵי לֵעָנִי. וְעַל דְּרַף זֶה הִזְהִירוּ זְכָרָנָם לְבָרְכָה (אבות ד, ב), "הֵינִי עוֹ פְּנִימָה וְקָל פְּנִימָה רָץ פְּצָבִי וְגִבּוֹר פְּאָרִי לְעִשּׂוֹת רְצוֹן אֲבִיךָ שְׂבִישְׂמִים"

כל פנים לקחת זאת בחשבון - שצריכים לגור במקום שמסוגל יותר לכך שבניהם ובנותיהם יתעלו בעבודת ה' ויהיו להם השגות נעלות יותר בכל האידישקייט שלהם. כאשר אברך דן בשאלה זו, הוא צריך לנשט לכך כדיון על הבחירה שלו, ולא על כשאלה על מקום המגורים שלו. השאלה היא: "היכן אני מעמיד את מצב הבחירה שלי?" זו שאלה יותר גדולה ועמוקה מהרבה שאלות אחרות, זו שאלה על כל המלך חייו - א' לעבנ'ס פראגע'. בשאלה כזו ראוי לדון בכובד ראש ולבקש עצה והדרכה מפי יראי ה'.

תפסו הקב"ה בבגדו ואמר לו "חזור בך!" נו, מובן לכל שאם הקב"ה בעצמו מעורר אדם לתשובה - הוא כביכול ממש תפסו בבגדו - הרי הכוונה היא שיכול לזכות כעת לתשובה הנעלה ביותר.

ירבעם היה מוכן לעשות תשובה, הוא רק שאל שאלה אחת: "מי בראש?" אני מסכים לעשות תשובה אבל מי יהיה בראש? גם דוד המלך וגם אני נהיה 'בעלי תשובה', אמנם אני רוצה לדעת, התשובה של מי תהא חשובה יותר? ענה לו הקב"ה: "בן ישי בראש" - התשובה של דוד המלך היא תשובה נעלה יותר. אמר ירבעם: "אי הכי לא בעינא", אם כך אני לא מסכים. אני מוכן לעשות תשובה ולהתחרט על כל המעשים שעשיתי, אבל שכן ישי יהיה בראש?! לא! לזה אני כבר לא מסכים! נו, ומה נהיה, מה יצא ממנו? אותו ירבעם בן נבט שאמר עילוי חז"ל ("ר"ה ז:)" ירבעם בן נבט חטא והחטיא את הרבים וכו' גיהנום כלה והם אינן כלין". כי אכן דוקא את זה תבעו ממנו! השי"ת קירב אותו מאד - אני ואתה ובן ישי נטייל בגן עדן - הוא רק העמיד ניסיון אחד לפניו: "תבטל את עצמך בפני דוד המלך! על מעלה זו של 'בן דוד בראש' אתה צריך לוותר. ודוקא על זה לא רצה לוותר. הוא היה מוכן לעשות כל דבר בעולם - רק לא זה!

מסירות נפש היא: לעשות את מה שבאמת דורשים ממך

הלימוד מכן הוא: יהודי צריך להיות מוכן למסור להשי"ת - אכן את זה שהשי"ת מצפה ממנו. כפי שרואים לעיתים אדם שמוכן לתת הכל להשי"ת. הוא מוכן להתענות. מוכן ללמוד תורה יומם ולילה. להשכים קום בעוד ליל. רק דבר אחד לא: לבטל את עצמו לאיזה חבר, לרבו או לבני החבורה שלו - את זה לא! 'דאס שוין נישט' לזה אינו מסכים בשום אופן. ממש היפך השכל: אם היה להם קצת ביטול לרובם, הרי היו זוכים להצלחה וברכה עצומה בעבודת ה', כל דבר היו עושים באופן הנכון והראוי.

נקודות:

מצוי מאד שאברכים מתלבטים היכן לקבוע את מקום מגוריהם ולעיתים קרובות הם נכשלים בענין זה. ללא ישוב הדעת והתייעצות עם מורה דרך, הם עושים החלטה פזיזה לגור היכן שיש דירות יותר גדולות ויש שם יותר נוחות - הגם שהמצב הרוחני שם די חלש. לפעמים על ידי החלטה זו הם 'קוברים' את כל החיים שלהם

~

רואים זאת בחוש; אדם יכול לעמוד קרוב למקום שישגי שם תועלת, עליו רק לעבור את מפתן הדלת ולהיכנס פנימה והוא ישתנה מן הקצה אל הקצה! אבל היצר יושב שם ליד הדלת ומעכב אותו שלא יכנס. "לפתח חטאת רבץ" - אדם עומד על מפתן ההצלחה, הנה כמעט עוד רגע והוא נכנס ונהפך ל'אדם חדש', ושם אכן יושב היצר הרע וממתין לו

ולעת עתה המציאות היא, שהם מוכנים ומזומנים לעשות הכל - רק זה לא! את זה הם לא רוצים!

והדברים הללו נוגעים לא רק כלפי הניסיון של סביבה טובה, אלא גם בפרטיות לכל אחד עם הניסיון העיקרי שלו. כל אחד יודע מהו הדבר שדורשים ממנו, אבל בני אדם מוכנים לפעמים לעשות כל מיני עבודות, אבל את מה שבאמת דורשים מהם - הניסיון שלהם - את זה לא יעשו. וזה מה שאמר הבעל שם טוב הק' הפסוק (תהילים עט, א): "שִׁפְכוּ דָמָם כְּמִים סְבִיבוֹת יְרוּשָׁלַם" - הם שפכו את הדם שלהם, הם היו מוכנים למסור נפש להש"ת, אבל רק 'סביבות ירושלים' - סביב עיקר הנקודה - אבל לא על הנקודה עצמה. על הנקודה עצמה - היכן שאכן שהאדם נדרש למסור נפשו - הוא לא מוכן למסור נפשו!

מלא טענות כרימו

לעיתים קרובות מדברים עם אנשים שנעבעך אינם מצליחים בעבודת ה', הוא מנסה לעשות כל מה שנדרש מעובד ה' אבל למעשה אינו קונה הצלחה אמיתית - זה לא הולך לו'. והוא בסתר לכבו יש לו 'טענות' על הש"ת: "למה לא הצלחת? הרי אני מתפלל על זה הרבה, אני משכים קום לפנות בוקר ואומר תהילים, נו, למה הלב שלי לא נפתח לאהבה ויראה, למה אני לא מתקרב לעבודת ה'?"

אבל עליהם הכתוב אומר (משלי יט, א): "אֲנִלְתָּ אָדָם וְסָפַלְתָּ וְיָרְכּוּ וְעַל ה' יִצְעַף לְבוֹ"; הוא עצמו עשה 'אולת', טעות ושטות, ואחר כך, 'על ה' יצעף לבו' - יש לו טענות ומענות: "היתכן שאיני מצליח?". בשעת הניסיון הוא לא 'תפס' מה רוצים כאן ממנו, ושהוא נעבעך נופל ונכשל כאן בניסיון, ושוב כאשר אינו מצליח בעבודת ה', הוא שואל 'למה זה מגיע לי'.

אם תיטיב שאת

מה שהיו צריכים לומר לאנשים הללו - בדרך כלל לא ניתן לומר זאת כי אינו מוכן לשמוע ולקבל, הוא רק רוצה לשמוע 'חזיון' ולא 'מוסר' - אילו היה מוכן לשמוע את האמת 'בפנים' היו צריכים להגיד לו: "אתה בעצמך אשם. בשמים לא מבקשים את ה'תעניתים' ואת ה'פארטאגס' שלך - זה חשוב מאד אבל לא זה מה שדורשים ממך - בשמים צריכים שתעשה את הצעד הנכון. הש"ת נתן בידך את הכח לבחור מקום וחבורה טובה שתשיג שם תועלת רבה בעבודת ה' - זה היה הניסיון שלך! והיצר התגבר עליך והניח בפניך מחיצה - ואכן את המחיצה הזו היית צריך לשבור. אמנם למעשה היית מוכן לעשות הכל למענו יתברך - רק את זה לא! מה שבאמת דורשים ממך - לא היית מוכן לעשות. נו, בוודאי שלא תצליח".

בטל רצונך מפני רצונו

כל אדם ניצב בחייו במצבים שאם יעשה אז את 'הצעד הנכון' - יהיה זה לו לתועלת עצומה בעבודת ה'. וכאן צריך לומר לו: "אפילו אם קשה לך לגור במקום מסוים, לא 'מתאים' לך לשבור את הבושה ולצטרף לחבורה של עובדי ה', הנה שומה עליך להתאמץ ולהתגבר על המניעות הללו. יהודי יודע שנדרש מאיתו לעשות הכל למען כבודו ית"ש. אם ברור לך שנדרש ממך להתבטל במקרה זה, הרי שהינך עומד בניסיון - זה הניסיון שהש"ת מנסה אותך בו - תעשה בשכל ותעמוד בניסיון".

• הרה"ק רבי יהושע'על מריבאטיטש ז"ע בעל 'קרן ישועה' היה בנו יחידו של הרה"ק בעל צבי לצדיק מבלאזוב ז"ע, והיה איש צדיק וקדוש ופועל ישועות, אלא שלא נתפרסם שמו כל כך בקרב הארץ. וטעם הדבר הוא, כי אביו הק' בעל צבי לצדיק האריך ימים הרבה, וכאשר נפטר בה' ניסן תרפ"ד כבר היה הק' 'קרן ישועה' בא בימים, והנהיג את עדתו רק למשך שמונה שנים, עד י"ב אדר תרצ"ב שאז נסתלק לחיי העוה"ב. אכן כל יודעי שמו ושומעי זכרו, העידו והגידו כי היה אדם גדול עד מאד.

• הרה"ק מבלאזוב כשהיה כבר כמה שנים אחר נישואיו, עדיין לא היתה לו אלא בת אחת, ולא נפקד בבן זכר. והנה חמיו הרה"ק מראזוואדוב ז"ע היה לו ענין שאף אחד לא ישתמש בחג הסוכות עם ארבעת המינים שלו, והיה מקפיד על כך מאד. פעם אחת היה הרה"ק מבלאזוב אצלו לפני חג הסוכות, וביקש הרה"ק מראזוואדוב ממנו כי ישאר אצלו על יו"ט. אכן הרה"ק מבלאזוב לא רצה כ"כ בזה, אבל מצד שני גם לא רצה לסרב לבקשה מפורשת של חותנו הק', וחכך בדעתו מה לעשות. עד שעלה ברעיונו עצה טובה על כך, ופנה אל הרה"ק מראזוואדוב ואמר לו: 'אז דער שווער וועט מיך לאזן אתרוג בענטשן אויף זיין אתרוג, וועל איך בלייבן' (אם חותני יתן לי רשות לברך על האתרוג שלו, אשאר ליו"ט), כי חשב אשר ע"י שיבקש בקשה זאת ממנו, יוותר חותנו על בקשתו שישאר אצלו ביו"ט, מחמת קפירתו הגדולה על הדבר. אבל הרה"ק מראזוואדוב ענה לו: 'א געשעפט, נו...' (עשינו עסק, נו...), והסכים על כך. ובכן לא היה להרה"ק מבלאזוב עוד דרך להשתמש ממנו, ואכן נשאר בראזוואדוב לחג הסוכות. והיה בבוקר יום חג הסוכות, ראה הרה"ק מבלאזוב איך הרה"ק מראזוואדוב הולך אנה ואנה בביתו, והוא כבר היה רגיל לדרכיו של חמיו הגדול, והכיר בהליכתו כי איזה דבר טורד את מנוחתו. מיד הבין הרה"ק מבלאזוב שהוא לפי שאין להרה"ק מראזוואדוב חשק לתת לו לברך על ארבעת המינים שלו, וברצונו למצוא איזו דרך לפטור את עצמו מהתחייבותו הזאת. פנה הרה"ק מבלאזוב אליו ואמר לו: 'אויב דער שווער זאגט מיר צו א בן זכר דאס יאר, לאז איך ארויס דער שווער פון געשעפט' (אם חותני יבטיח לי בן זכר בשנה זאת, אוותר לחותני על העסק).

שמה הרה"ק מראזוואדוב על ההצעה, והבטיח לו בן זכר. ואכן באותה שנה נולד בן להרה"ק מבלאזוב, ה"ה הרה"ק מריבאטיטש.

ויש לציין דבר פלא, כי הרה"ק מריבאטיטש נולד ביום י' סיון תרכ"ב, והוא ל"ב שנים מיום ליום לפני פטירת זקינו הק' מראזוואדוב. והוא לפלא, שנולד בזכות ברכתו של זקינו, והיתה לידתו ביום ההילולא שלו [שנחשב היום שלו כידוע].

• הרה"ק מבלאזוב העריץ מאד את בנו הרה"ק מריבאטיטש, ואחר שנתמנה לרב בריבאטיטש כאשר עוד היה נחשב ה"רב הצעיר' בבלאזוב, היה הצבי לצדיק שולח אליו כמה פעמים יהודים לשהות בצילו על שבת, וכן היה שולח אנשים להזכיר את עצמם עם קוויטלעך לפניו כדי להיושע ונהיה מכה אותו בלשון חיבה 'מיין ריבאטיטשער' (הריבאטיטשער שלי).

• כ"ק מרן רבינו ז"ע היה חתנו של הרה"ק מריבאטיטש, שהיה שאר בשרו כאשר היה בן דודו הרה"ק מבלאזוב. וסיפר כ"ק רבינו כי גמר השידוך היה בעודו ילד צעיר ממש, ואביו כ"ק רבינו הזקן ז"ע שאל אותו על כך שהיו לפניו באותה שעה שני הצעות שידוכים, אחד שהיה שם יותר 'גליקן' כמו פרנסה ורכנות וכדו', או שידוך זה של בתו הרה"ק מריבאטיטש אשר היתה נכדת הבעל שם טוב [מצד חותנו של הרה"ק מריבאטיטש], וענה כ"ק רבינו על כך בעודו ילד צעיר מאד, שהוא מעדיף את נכדת הבעש"ט. ואמר כ"ק רבינו על כך בבדיחותא: 'איך בין געוועהן א קליין קינד, האב איך געטראכט אז איך וועל ווערן א אייניקל פון בעל שם טוב, וועל איך דאך זיכער זעהן דעם בעל שם טוב אין חלום' (הייתי ילד קטן, וחשבתי כי אם אהיה נכד של הבעל שם טוב, הרי ודאי אראה את הבעל שם טוב בחלום), וסיים בענוות חן: 'אבער דערווייל...' (אבל ביתחילה...).

• החתונה התקיימה בשנות בחרותו של רבינו, סמוך לפרוץ המלחמה העולמית הראשונה, בערב שב"ק פרשת בהעלותך ט"ו סיון תרע"ב, במחיצת הצבי לצדיק שישב בראש השמחה, והספיק כ"ק רבינו עוד לאכול 'קעסט' על שולחנו למשך תקופה.

• פעם אחת כאשר נפגש כ"ק רבינו עם גיסו האדמו"ר רבי ישראל מבלאזוב זצ"ל, דיברו ביניהם על יום הפורים אצל הרה"ק מריבאטיטש. ענה כ"ק רבינו ואמר לו: 'זאלסט מיר מוחל זיין וואס איך וועל דיר זאגן, דער זיידע דער עלטער שווער האט געליינט די מגילה, האט ער שייך געליינט... אבער ס'נישט געקומען צום שווער'ס ליינען, ווי אזוי ער האט געליינט די מגילה, עס איז געוועהן ממש יום כיפורים, אזא התערורות געוועהן...' (תמחל לי על מה שאומר לך, כאשר חו"צ הרה"ק מבלאזוב קרא את המגילה, היתה זאת קריאה נאה... אבל זה לא הגיע לקריאת המגילה של חותני, כי כאשר חותני היה קורא היה זה ממש כיום כיפורים, כיו התערורות היתה אז...).

• באותה הזדמנות אמר האדמו"ר מבלאזוב אל כ"ק רבינו בשם אביו הק', שאמר פעם בפורים על הפסוק (אסתר ט, יג) 'ינתן גם מחר ליהודים לעשות כדת היום', ופירש כי 'יש מחר לאחר זמן', והיתה כוונת אסתר המלכה לפעול בבקשתה אצל מלכו של עולם, אשר גם במשך כל השנה יוכלו לפעול את הישועות הגדולות שיכולים לפעול בפורים, על ידי שתתפשט קדושת ימי הפורים ותמשיך על כל השנה.